SILTA TEST 1A ***Isem:*** _______________________________

Ikkoreġi din is-silta <u>bl-aħmar</u> billi tħożż sing taħt kull żball u fuqu tikteb il-kelma t-tajba <u>sħiħa</u>.

Il-Libertà tal-Espressjoni

Xi ġimgħat ilu kont mistieden għal programm fuq stazzjon tat-televixin li waqtu suppost iddiskutejna l-libertà ta' l-espressjoni. Attwalment spiċċajna ma ddiskutejna xejn għaliex il-programm inbidel f'forma ta' djalogu bejn il-preżentatriċi u membru ieħor tal-panel li ftit jiem qabel spiċċa għajjar telespettatur tiegħu b'litanija ta' metafori li spiċċaw daħħqu lil ħafna nies.

Jekk b'libertà tal-espressjoni sirna nifħmu d-dritt li xi ħadd jagħti spettaklu televiżiv billi jħanġar lista ta' xbiehat diżgustanti bl-għan li jissikket ħaddieħor, allura sarilna l-ħin biex nibdew naħsbu ftit u nirrevedu d-definizzjonijiet tal-kelmiet li jeħlulna f'ilsienna biex imbagħad, jum fost l-oħrajn, nobżquhom il-barra. L-espressjoni "libertà tal-espressjoni" tinstema' trivjali, jekk mhux ukoll komika, meta wieħed jibda jara x'implikazjonijiet għandha f'każi traġiċi bħal dak tal-poeta Palestinjan Axraf Fajad, li qorti Sawdita l-ewwel qatgħethielu għall-mewt u mbagħad, wara appell, uriet ħniena billi xeħtitu għall-tmien snin il-ħabs u se tagħtih xebgħa sawt. Kienet il-poeżija li ġiebet lil Fajad fl-inkwiet, u l-inkwiet kien ifisser saħħtu u ħajjtu.

F'Malta ukoll kellna każi ta' kittieba li labalbu żżejjed. Dawn ma spiċċawx tajjeb lanqas għalkemm ħadd ma nqatgħetlu għall-mewt hawnhekk. Kien hemm min saritlu ħsara kbira fuq il-proprjetà tiegħu, min ġie intimidat u mhedded, min ittella l-qorti. U allura wieħed ma jistgħax ma japprezzax li fl-aħħar l-istat qiegħed jiċċaqlaq biex jirrikonoxxi d-dritt fundamentali tal-libertà tal-espressjoni tal-kittieb b'liġijiet li jissalvagwardaw dan id-dritt.

Il-libertà tal-espressjoni tal-kittieb mhix biss dritt tal-awtur li jikteb dak li jħoss u kif iħoss, imma dritt tal-qarrejja tiegħu u s-soċjetà li jgħix fiha wkoll. Mingħajr dan id-dritt soċjetà m'hijiex se tiffunzjona tajjeb għaliex se tkun nieqsa mill-abilità li tevalwa dak kollu li qiegħed idawwarha u jagħmilha. Fi kliem ieħor, iċ-ċaħda tal-libertà tal-espressjoni tal-kittieb hija, fl-aħħar mill-aħħar, mod kif tgħalaq ħalq l-awtur imma wkoll ħalq il-qarrejja tiegħu.

Madankollu s-soċjetà ma titmexxiex biss bil-liġijiet mgħoddija mill-parlament. Hemm liġijiet oħrajn li m'għandhomx bżonn id-deputati biex jgħaddu u m'għandhom bżonn ebda tip ta' uffiċjali biex jiġu nforzati. Hemm il-liġijiet kulturali, it-tradizzjonijiet li mhux dejjem jimxu mal-leġiżlazzjonijiet tal-pajjiż. U dan jgħodd ukoll għall-kwistjoni tal-libertà tal-espressjoni.

Għandi t-tendenza naħseb li ħafna bnedmin – biex ma ngħidx kulħadd – isibuha diffiċli jittolleraw ideat li jew huma differenti minn tagħhom, jew, addirittura, huma kuntrarji. Nibda naħseb li hija reazzjoni kważi naturali li dak li jkun jipprova jagħlaq ħalq minn ma jaqbilx miegħu. Qiegħed naħseb li anki meta l-istat jagħraf id-dritt tal-libertà tal-espressjoni se jkun hemm min se jiddarras mal-mument li xi ħadd jeżerċita dan id-dritt b'tali mod li joqorsu, jdejqu, jiskomodah. U meta jiġri hekk, xi ħadd bħal dan se jagħmel minn kollox biex isikket dak il-fomm li qed jgħid ħwejjeġ li jiskomodaw. Hija xi ħaġa faċli ħafna li wieħed jintebaħ b'dan: biżżejjed ħarsa fuq fuq lejn il-kummenti tan-nies taħt xi rapport fil-gażżetta online jew waqt xi programm televiżiv li jippoża tal-mikrofonu, tal-leħen għal dawk li m'għandhomx. L-għajjat, il-ġudizzji infondati u ħafna drabi miżinformati fuq dak li jkun, il-preġudizzji, l-ibbulljar verbali u atteġġjamenti oħrajn ostili jekk mhux ukoll vjolenti huma evidenza ta' kemm huwa faċli li wieħed jipprova jrażżan il-libertà tal-espressjoni meta din taf iddur kontra l-interessi tiegħu.

Il-prinċipju tal-libertà tal-espressjoni jixħetna f'dilemmi ħafna aktar serji minn jekk għandniex inħallu lil xi ħadd jgħid 'piżellu' jew 'ħmieġ tal-ġrieden' waqt programm live. Nixtieq naf kif nirrejaġixxu bħala poplu jekk xi ħadd jixħet xi karikatura li toffendi lil dawk li forsi għadna nqisuhom sagrosanti. Is-sitwazzjoni attwali ssir aktar delikata meta wieħed jqis li, filwaqt li minn banda qegħdin nitħeġġu nesprimu ruħna liberament, minn oħra qiegħdin niġu ammoniti f'isem il-korrettezza politika. Donnu li l-bniedem llum għandu dawn iż-żewġ forzi opposti jġebbduh lejn naħat differenti, jgħafsu fuqu u jikkumplikawlu aktar ħajtu. X'se jiġri jekk l-espressjoni libera ssarraf f'diskors li ma jitqiesx korrett?

(Adattat mill-artiklu "Is-Sur ta' Ħad-Dingli" ta' Immanuel Mifsud u mxandar fil-gazzetta *Illum* nhar is-7 ta' Frar 2016)